

FAUNA NIETOPERZY KONURBACJI ŚLĄSKO-DĄBROWSKIEJ

Nocek rudy *Myotis daubentonii*

Latem zasiedla dziuple drzew blisko cieków i zbiorników wodnych, nad którymi żeruje. Hibernuje w różnego typu podziemiach. Rozpowszechniony na terenie konurbacji, znany z wielu letnich stanowisk. Liczniej zimuje w Podziemiach Tarnogórsko-Bytomskich.

Nocek Natterera *Myotis nattereri*

Latem związany z lasami, przeważnie spotykany w dziuplach drzew oraz skrzynkach dla ptaków i nietoperzy. Zimuje w różnego typu podziemiach. W konurbacji spotykany rzadko. Pojedyncze osobniki zimują w sztolni w kamieniołomie „Blachówka” w Bytomiu, wykorzystywanej też w okresie godowym.

Karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*

Występuje zarówno w lasach, jak i w miastach. Przez cały rok związany ze schronieniami w budynkach. W konurbacji znany z niewielu letnich stanowisk.

Gacek szary *Plecotus austriacus*

Związany z terenami rolniczymi i zurbanizowanymi. Latem zasiedla strychy budynków. Zimuje na strychach, w piwnicach i fortyfikacjach. W konurbacji rzadki, znany z kilku stanowisk, zarówno letnich, jak i zimowych.

Borowiec wielki *Nyctalus noctula*

Występuje zarówno w lasach, jak i w miastach. Przez cały rok zasiedla dziuple drzew oraz szczeliny ścian i poddasza budynków. Liczniej hibernuje w szczelinach ścian bloków mieszkalnych w centralnych częściach miast. W konurbacji rozpowszechniony, często spotykany zwłaszcza w okresie zimowym.

Nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*

Związany ze starymi lasami liściastymi i mieszanymi, w których zasiedla dziuple drzew. Nielicznie zimuje w podziemiach. Jedynym stanowiskiem tego rzadkiego nietoperza w konurbacji jest sztolnia w kamieniołomie „Blachówka” w Bytomiu, wykorzystywana w okresie godowym i jako miejsce zimowania.

Nocek Brandta *Myotis brandtii*

Latem związany z lasami, zasiedla szczeliny ścian budynków oraz skrzynki dla ptaków i nietoperzy. W konurbacji spotykany rzadko i nielicznie. Pojedyncze osobniki zimują w sztolni w kamieniołomie „Blachówka” w Bytomiu i przebywają tam w okresie godowym.

Nocek wąsatek *Myotis mystacinus*

Latem zasiedla szczeliny ścian budynków, a rzadziej skrzynki dla ptaków i nietoperzy. Zimą najczęściej spotykany w jaskiniach. W konurbacji notowany rzadko, ale w kilku miastach potwierdzono jego rozród.

Nocek duży *Myotis myotis*

Latem zasiedla obszerne strychy, gdzie tworzy liczne kolonie rozrodne. Hibernuje w sztolniach i większych podziemiach. W konurbacji nieliczny, znany z niewielu stanowisk zarówno letnich, jak i zimowych. Największym jego regionalnym zimowiskiem są Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie.

Karlik większy *Pipistrellus nathusii*

Latem ściśle związany z terenami leśnymi na nizinach, obfitującymi w rzeki i większe zbiorniki wodne. Zasiedla szczeliny ścian budynków, skrzynki dla ptaków i nietoperzy oraz dziuple drzew. Na okres zimowy populacje z Europy Centralnej migrują na zachód i południe kontynentu, na obszary o łagodniejszym klimacie. Zimuje w szczelinach ścian budynków, dziuplach drzew, stertach drewna, a rzadziej w schronieniach podziemnych. W konurbacji znany z Katowic, gdzie dwukrotnie stwierdzono zimujące osobniki.

Gacek brunatny *Plecotus auritus*

Występuje zarówno w lasach, jak i w miastach. Latem zasiedla strychy budynków, skrzynki dla ptaków i nietoperzy oraz dziuple drzew. Zimuje w różnego typu podziemiach. Często spotykany w piwnicach. W konurbacji rozpowszechniony. Największym zimowiskiem tych gacków są Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie, gdzie licznie przebywają także w okresie godowym.

Mroczek posrebrzany *Vespertilio murinus*

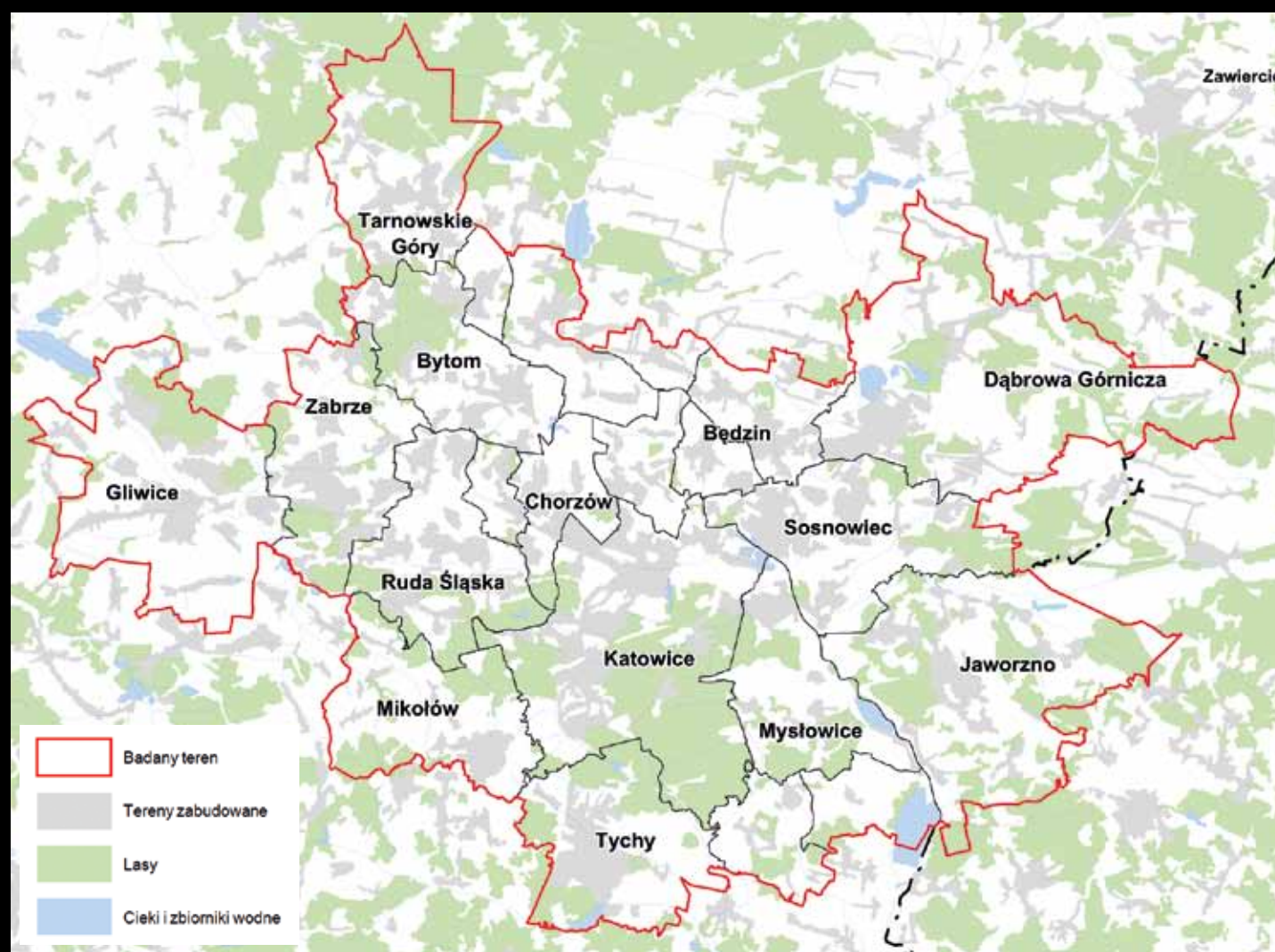
Występuje zarówno w lasach, jak i w miastach. Przez cały rok związany ze schronieniami w szczelinach ścian i na poddaszach wysokich budynków. W konurbacji rozpowszechniony, potwierdzono jego rozród. Zimą jest najczęściej znajdowanym przez mieszkańców gatunkiem nietoperza. W czasie większych mrozów liczniej pojawia się w ogrzewanych korytarzach i na klatkach schodowych.

W konurbacji śląsko-dąbrowskiej występuje 15 gatunków nietoperzy spośród 23 stwierdzonych dotychczas w województwie śląskim. Grupę najczęściej notowanych tworzą: nocek rudy, mroczek posrebrzany, mroczek pozłocisty, mroczek późny, borowiec wielki i gacek brunatny. Specyfiką konurbacji jest letnia populacja mroczków pozłocistych oraz powszechnie zimujące tu mroczki posrebrzane i borowce wielkie.

Gdzie można spotkać nietoperze w mieście ?

Latem nietoperze chronią się w ciemnych, ciepłych i trudno dostępnych miejscach, jakich nie brakuje w naszych miastach. Ich dziennymi kryjówkami są: poddasza, strychy i szczeliny w ścianach budynków (także nowych) oraz dziuple drzew. Obecność tych ssaków najłatwiej stwierdzić o zmierzchu, kiedy opuszczają schronienia, żeby polować na owady. Nietoperze najchętniej żerują nad rzekami i zbiornikami wód, w parkach i na obrzeżach lasów, gdzie owadów jest najwięcej, ale nie brak ich też w centralnych częściach miast, gdzie polują np. w pobliżu latarni ulicznych. Od późnej jesieni do wiosny nietoperze są mało aktywne i większość czasu spędzają w zimowych kryjówkach w stanie hibernacji. Ich procesy fizjologiczne są wtedy spowolnione, a temperatura ciała obniża się prawie do poziomu temperatury otoczenia. W warunkach klimatu umiarkowanego umożliwia im to przetrwanie okresu braku pokarmu (owadów). Miejsca hibernacji wybierane są ze względu na odpowiednią temperaturę (od ok. 0 do ok. 8°C) i wilgotność powietrza (zwykle 80-100%), przy czym różne gatunki mają w stosunku do nich nieco inne preferencje. Większość krajowych gatunków (nocki, gacek brunatny) spędza zimę w schronieniach podziemnych. Gatunki migrujące sezonowo, między miejscami rozrodu i zimowania (np. karlik większy, borowiec wielki i mroczek posrebrzany), mogą hibernować zarówno w budynkach, jak i dziuplach drzew.

Tereny zurbanizowane, mimo iż w znacznym stopniu zanieczyszczone i zdewastowane przyrodniczo, obfitują w zasoby dostępne dla zwierząt, które potrafiły się do takich warunków zaadaptować. Różnorodność kryjówek antropogenicznych powoduje, że wzrasta liczba gatunków, które w miastach znajdują dogodne warunki rozrodu i hibernacji.

Niniejszy plakat powstał w oparciu o dane zebrane przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 2001–2011 (badania własne, informacje od przyrodników, zgłoszenia znalezionych nietoperzy). Jego celem jest popularyzacja wiedzy o nietoperzach żyjących w miastach, blisko ludzi. Zależy nam, żeby lepiej poznać te niezwykle zwierzęta i promować ich ochronę.

Drogi Czytelniku! Jeśli znajdziesz nietoperze lub znasz miejsca ich przebywania, informuj Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (cdpgs@cdpgs.katowice.pl, tel. 32 2095008). Twoje zgłoszenie przyczyni się do wzbogacenia wiedzy o tych ssakach w konurbacji śląsko-dąbrowskiej.

Borowiaczek *Nyctalus leisleri*

Latem ściśle związany z większymi kompleksami leśnymi obfitującymi w starodrzew. Zasiedla dziuple i szczeliny w drzewach oraz skrzynki dla ptaków i nietoperzy. Na zimę migruje na zachód i południe, na obszary o łagodniejszym klimacie. W konurbacji znany z pojedynczych letnich stanowisk. Rozród potwierdzony w okolicach Bytomia.

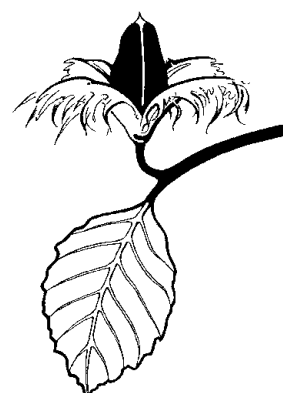
Mroczek późny *Eptesicus serotinus*

Związany z terenami rolniczymi. W miastach częściej spotykany na obrzeżach niż w częściach centralnych. Latem zasiedla strychy, poddasza i szczeliny ścian budynków. Zimuje w budynkach i w różnego typu podziemiach antropogenicznych. W konurbacji rozpowszechniony, ale spotykany niezbyt często, zarówno latem, jak i zimą.

Mroczek pozłocisty *Eptesicus nilssonii*

Występuje zarówno w lasach, jak i w miastach. Latem zasiedla szczeliny ścian i poddaszy budynków, a rzadziej dziuple drzew. Znany z wielu stanowisk letnich, w centralnej i wschodniej części konurbacji. W kilku miastach znaleziono jego kolonie rozrodne. Zimą niestwierdzony, co sugeruje możliwość sezonowych migracji.

Wydawca: © CENTRUM DZIEDZICTWA PRZYRODY GÓRNEGO ŚLĄSKA, Katowice 2011

Tekst, mapa, zdjęcia: KONRAD SACHANOWICZ*, AGNIESZKA WOWER**

* Muzeum i Instytut Zoologii PAN, ul. Wilcza 64, 00-679 Warszawa, e-mail: chassan@poczta.onet.pl

** Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, ul. św. Huberta 35, 40-543 Katowice, http://www.cdpgs.katowice.pl

Projekt graficzny: Agnieszka Wower, Konrad Sachanowicz

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach. Treści zawarte w publikacji nie stanowią oficjalnego stanowiska organów Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.